

Наталія Сенік

ІНТЕРВ'Ю З ВІКТОРОМ МОРОЗОВИМ

Віктор Євгенович Морозов – український співак, композитор, перекладач. Перекладає з португальської та англійської мов. Перші переклади були опубліковані 20 років тому в часописі “Всесвіт”. Широко відомим як перекладач став завдяки перекладам серії романів про Гаррі Поттера.

Розкажіть, будь ласка, кілька слів про те, як Ви стали перекладачем.

Цілком випадково. Хоч я і навчався на факультеті іноземних мов Львівського університету (англійська філологія), але не планував бути філологом чи перекладачем, бо захопився музикою і розпочав кар'єру музиканта. І ось років 30 тому, коли я був з концертами в Індії, купив там тогочасний бестселер Вільяма Пітера Блетті “Екзорцист” про те, як виганяли диявола з маленької дівчинки. Уночі після концерту вирішив його почитати, – і це була моя помилка, бо я був у готельному номері сам, а роман В. П. Блетті виявився таким страшним, що я навіть боявся вимкнути в кімнаті світло, – так і не заснув тієї ночі. Я сам на себе розсердився і вирішив, що мушу налякати й моїх друзів-музикантів, отож, з цією метою й почав перекладати “Екзорциста”, навіть не мріючи тоді про публікацію свого перекладу, бо в ті часи в колишньому Союзі романи жахів не видавали.

За яким принципом Ви обираєте книги для перекладу?

Це має бути твір, який мені самому було б цікаво прочитати. Якщо якийсь видавництво пропонує мені щось перекласти, я роблю тест – перекладаю декілька сторінок, щоб відчувати, чи цей твір мене приваблює, чи хотів би я витратити свій час на роботу над ним. Якщо переклад іде важко, натужно, і я відчуваю, що це, так би мовити, “не мій” твір – я, зазвичай, відмовляюся від таких пропозицій.

Розкажіть про Ваш перший переклад і з якими труднощами Ви стикнулись у процесі перекладу.

Як я вже згадав, першим моїм перекладом був “Екзорцист” В. П. Блетті. Я тоді ще не мав жодного перекладацького досвіду, робив усе певною мірою “наосліп”, шляхом спроб і помилок, намагався занадто точно і буквально перекладати кожну фразу, і текст мій був вельми незграбний, кострубатий і неприродний. Я добре запам'ятав пораду, яку мені тоді дав Микола Рябчук (відомий критик і політолог), який у 80-х роках працював заступником редактора часопису “Всесвіт” і вирішив ризикнути й опублікувати у “Всесвіті” мій переклад “Екзорциста” (йому таки вдалося опублікувати трохи скорочений варіант твору, і це був, до речі, перший роман жахів, надрукований у колишньому СРСР). Так ось, Микола порадив мені не намагатися перекладати занадто буквально, бо тоді переклад видається штучним і громіздким, а найголовніше, сказав він, щоб перекладена книга читалася так, ніби вона була відразу написана українською. Відтоді я постійно намагаюся дотримуватися цієї поради.

З якими текстами Вам було працювати найцікавіше і чому?

Найцікавіше працювати з текстами, в яких автори дають волю своїй фантазії, граючись і жонглюючи словами, вигадуючи кумедні мовні звороти, даючи яскраві мовні характеристики своїм персонажам. Із такими текстами працювати звичайно ж непросто, зате перекладач також може досхочу пофантазувати й побавитися зі словами і фразами, отримуючи неабияке задоволення, коли такі забави виявляються вдалимими. Скажімо, працюючи над першою книгою

про Гаррі Поттера (“Гаррі Поттер і філософський камінь”), я довго не знав, як має заговорити “українськомовний” Гегрід – адже в оригіналі він балакає доволі дивною і фактично неіснуючою говіркою, яку навіть не до кінця розуміли англомовні діти з Канади і США. Але тоді я згадав, як у студентські роки читав книжку поезій Ф. Г. Лорки у перекладі Миколи Лукаша і яке враження на мене справив один цикл віршів Лорки, написаних каталонською мовою, які Лукаш відтворив гуцульською говіркою. Я вирішив скористатися подібним прийомом, але примусив Гегріда заговорити не якимось одним діалектом, а сумішшю різних, так би мовити, гірських говірок – гуцульської, бойківської, покутської і т.д. Спочатку не всі сприйняли цей мій “експеримент” і часто робили мені зауваження на кшталт “гуцули так не говорять”, або “бойки так не говорять”, тож мені доводилося пояснювати, що Гегрід спілкується неіснуючою говіркою. Також з величезним задоволенням я працював над перекладом книжки Роальда Дала “ВДВ (Великий Дружній Велетень)”, де велетні розмовляють якоюсь кумедною абракадабрською мовою, яку було весело й цікаво “українізувати”.

Чи могли б Ви розказати у деталях про переклад авторської казки Роальда Дала “Чарлі і шоколадна фабрика”?

Перекласти “Чарлі” мені порадила дружина (це була її улюблена книжка в дитинстві). Це було також перше моє знайомство з творчістю Роальда Дала, і мушу зізнатися, що я заховався в його неповторний стиль і вишуканий чорний гумор з першого погляду. Я отримую величезну втіху, читаючи й перекладаючи тексти Р. Дала, перекладається мені легко і швидко – точно я вже не пригадую, але мені здається, що переклад “Чарлі” зайняв у мене приблизно місяць–півтора часу. Найцікавіше було перекладати вірші-пісеньки, яких було доволі багато в тексті, бо треба було не тільки зберігати ритміку й рими, але намагатися хоча б приблизно передати блискучий авторський гумор!

Які переваги і недоліки Ви вбачаєте у професії перекладача?

Переваги: краще і глибше розуміння й пізнання як своєї рідної мови, так і мови оригіналу, а також можливість досконаліше відчувати внутрішній світ і мотивацію авторів, а крім того, ще й отримати нагоду познайомитися особисто з декотрими сучасними авторами перекладених книжок – хоч і не з усіма. Скажімо, попри всі зусилля численних перекладачів “Гаррі Поттера” з усього світу, нікому з нас так і не вдалося нав’язати будь-який контакт з Дж. Ролінг – зате я вже мав нагоду зустрітися й цікаво провести час з Пауло Коельо, Джеремі Стронгом та Іаном Вайброу.

Недоліки: робота над перекладом вимагає кропіткої праці, яка нерідко забирає дуже багато часу (скажімо, коли ми з Малковичем намагалися видавати чергові томи “Гаррі Поттера” і швидше, і якісніше від росіян, мені доводилося впродовж одного–двох місяців лягати спати о 3-й ночі, а вставати і братися за роботу о 6-й ранку, і так день у день, без вихідних і вакацій).

Чи дотримуетесь Ви певних технік (стратегій) у перекладі?

Насамперед намагаюся знайти, так би мовити, “золоту середину” в цих стратегіях. Найвидатнішими українськими перекладачами я вважаю Григорія Кочура і Миколу Лукаша, які нерідко дотримувалися різних стратегій перекладу: якщо Кочур намагався якомога точніше передати оригінальний текст, Лукаш доволі часто дозволяв собі досить вільно інтерпретувати авторський текст й експериментувати з ним (як ось у прикладі з Лоркою). Я ж, по змозі, намагаюся поєднати ці два підходи – з великою пошаною ставлюся до авторських задумів, прагнучи якомога точніше їх відтворити, але іноді також дозволяю собі нестандартні ходи, щоб переклад був живий, природний і соковитий.

Ну, і ще дуже важливо відчувати й передати внутрішній темпоритм твору, щоб кожне речення, кожна фраза і кожне слово плавно перетікали одне в одне і, відповідно, читалися б легко й невимушено, немовби це не повість чи роман, а гарна й мелодійна пісня.